

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

UROŠ FERRARI STOJANOVIĆ

**Variantnost feminativnih obrazil -ica in -ka
med normo in rabo**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

UROŠ FERRARI STOJANOVIĆ

**Variantnost feminativnih obrazil -ica in -ka
med normo in rabo**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Saška Štumberger

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: Slovenistika

Ljubljana, 2020

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Saški Štumberger za vse nasvete, pomoč in potrpežljivost pri nastajanju tega diplomskega dela. Hvala tudi vsem respondentom anketnega vprašalnika.

Zahvaljujem se doc. dr. Heleni Dobrovoljc in doc. dr. Tini Lengar Verovnik z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša za vpogled v normativistični del jezikoslovja, iskanje ravnotežja pri upoštevanju tradicije in sodobne rabe ter usmeritve pri delu z jezikovnimi viri.

Zahvaljujem se družini, ki mi je študij omogočila in me ves čas neutrudno podpirala.

Nazadnje še, prijatelji, hvala za lepa študijska leta, za vse pogovore, posebej, ko so bile moje misli protislovne, in vztrajanje, tudi ko z mojimi pogledi ni bilo najbolj preprosto shajati.

In največja zahvala Tebi, vdani in ljubeči, ki nikoli ne nehaš verjeti!

Izvleček

V diplomskem delu se proučuje problematika neenotne normativne ureditve v zadnjih izdajah temeljnih jezikovnih priročnikov in z njo povezane raznovrstne rabe obrazil za tvorbo ženskih poimenovanj *-ica* in *-ka*, izpričane v obsežnejših besedilnih korpusih. Primerjava je podkrepljena z izsledki anketnega vprašalnika, ki so ga izpolnili jezikovni delavci, med njimi lektorji, prevajalci, radiotelevizijski napovedovalci in učitelji. Izsledki vseh virov jezikovne rabe nakazujejo nagnjenost k razlikovanju med feminativnima obraziloma *-ica* in *-ka* glede na to, ali gre za poimenovanje žive (ženske osebe) ali nežive predmetnosti (ustanove oziroma države ipd.).

Ključne besede: feminativi, variantnost, obrazila, kodificirana norma, rabna norma

Abstract

In this thesis I discuss the problem of inconsistent normative prescription arrangement in later editions of Slovenian basic language manuals, as well as the related diversity of the usage of feminine suffixes *-ica* and *-ka*, proven in larger text corpora. The comparison is reinforced by results of a survey questionnaire, conducted among language workers, proofreaders, translators, radio and television announcers, and teachers. The findings from all sources of language use indicate a tendency of distinguishing between feminine suffixes *-ica* and *-ka* whether they are used to form a feminine for a woman or an institution, country etc.

Keywords: feminatives, variability, suffixes, codification norm, corpora norm

Kazalo

1	Uvod.....	1
2	Pregled temeljne literature	2
2.1	Splošno o slovnični obravnavi feminativov.....	2
2.2	Podrobnejša slovnična obravnava inačenjskih izsamostalniških tvorjenk.....	4
3	Analiza kodificirane in rabne norme.....	6
3.1	Kratek pregled zastopanosti izbranih feminativov v jezikovnih priročnikih.....	7
3.1.1	<i>Koordinatorica : koordinatorica</i>	7
3.1.2	<i>Organizatorica : organizatorica</i>	8
3.1.3	<i>Partnerica : partnerka</i>	8
3.1.4	<i>Realizatorica : realizatorica</i>	8
3.1.5	<i>Redaktorica : redaktorka</i>	9
3.1.6	<i>Spikerica : spikerka</i>	9
3.1.7	<i>Tutorica : tutorica</i>	9
3.1.8	<i>Poštarica : poštarica</i>	9
3.1.9	<i>Lekarnarica : lekarnarica</i>	10
3.2	Zastopanost izbranih feminativnih dvojnic v besedilnih korpusih	10
3.2.1	<i>Koordinatorica : koordinatorica</i>	11
3.2.2	<i>Organizatorica : organizatorica</i>	11
3.2.3	<i>Partnerica : partnerka</i>	12
3.2.4	<i>Realizatorica : realizatorica, redaktorica : redaktorka, tutorica : tutorica</i>	12
3.2.5	<i>Spikerica : spikerka</i>	13
3.2.6	<i>Poštarica : poštarica</i>	14
3.2.7	<i>Lekarnarica : lekarnarica</i>	14
3.3	Analiza anketnega vprašalnika	15
4	Sklepna sinteza ugotovitev.....	19
	Povzetek	22
	Summary	23
	Literatura.....	24
	Viri	24

1 Uvod

Variantnost lahko v očeh jezikovnega uporabnika predstavlja dvorezno lastnost slovarskih in pravopisnih priročnikov. Ustvarjalnejši in več dopuščajoči govorci lahko v njej najdejo potrditev svojega jezikovnega občutka ob predpisani prednostni normi, zato jo navadno sprejemajo bolj naklonjeno kot starokopitnejši in bolj puristični uporabniki, ki jo povečini dojemajo kot pomanjkljivost ali vsaj neopredeljenost jezikovnega priročnika. K tej grobi površinski delitvi neobhodno velja dodati še nezanemarljiv nabor vseh vmesnih jezikovnih uporabnikov in njihovih sporazumevalnih položajev, v katerih izbirajo med dvema možnostma ali celo med številnejšimi, ne želeč pri tem zveneti rigidno in neživljenjsko, obenem pa hoteč zadovoljiti pravopisno ali pa vsaj praktičnosporazumevalno, v jezikovni skupnosti samoodsebnost vzpostavljajočo se normo. Variantnost je po sodbi jezikovnega uporabnika v takih primerih dobrodošla tudi s stališča uveljavljanja sodobnejše in ustaljenejšje, čeravno manj sistemsko tvorjene dvojnice, saj ga odvezuje primoranosti uporabiti prednostno, a za njegov sporazumevalni trenutek manj pričakovano obliko.

Pri vprašanju variantnosti feminativov na *-ica* in *-ka* je slovenska pravopisna kodifikacija opazno permisivnejša od tiste v pravopisnih in sorodnih jezikovnih priročnikih drugih južnoslovanskih jezikov. V nasprotju z njimi variantnost oziroma izbira posamezne variante v slovenskem jeziku tudi ne predstavlja posebnega nacionalnega predznaka oziroma ne vzpostavlja družbene razlike, kot to velja zlasti v hrvaškem in srbskem jeziku, ustvarja pa lahko pomenski razloček, kar je bil tudi eden izmed razlogov, ki me je spodbudil k raziskovanju naslovne problematike.

Pri empiričnem raziskovanju sem zastavil naslednje tri hipoteze:

- Hipoteza 1: Temeljni jezikovni priročniki poleg feminativov na *-ica* s časom predvidevajo več feminativov na *-ka*.
- Hipoteza 2: Ureditev kodifikacije v temeljnih jezikovnih priročnikih je v neskladju s stanjem jezikovne prakse v sodobnih virih pisnega jezika.
- Hipoteza 3: Feminativi na *-ica* in *-ka* se rabijo različno glede na to, ali poimenujejo živo (žensko osebo) ali neživo predmetnost (ustanovo, državo ipd.).

2 Pregled temeljne literature

2.1 Splošno o slovnični obravnavi feminativov

Slovenska slovnica Jožeta Toporišiča (2004: 183) opredeljuje feminine kot ženske pare moškemu poimenovanju in jih, enako kot literatura preostalega slovanskega jezikoslovja, obravnava v sklopu inačenjske (modifikacijske) izpeljave. Slednjo Corić (1982) opredeljuje kot tvorbeni način določanja razlike v spolu kot sposobnost jezika za tvorbo poimenovanj bitij ženskega spola glede na poimenovanje moškega spola, medtem ko Babić (1991: 268–270) označuje inačenjsko izpeljane feminine kot tvorjenke v pomenu ženskega bitja nasproti moškemu.

Feminative tvorimo bodisi iz lastnoimenske ali pa iz občnoimenske podstave (Jež 1997: 115), in sicer bodisi z dodajanjem ženskospolskega obrazila tvorjenkam moškega spola ali pa z zamenjevanjem moškospolskega obrazila (ali le njegovega izglasnega dela) z ženskospolskim korelativa« (*ibid.*: 94–95, 101–102). Ada Vidovič Muha (1997: 71) ženskih poimenovanj, nastalih z vzporedno tvorbo (kot *zdravnik, zdravnica*), ne imenuje feminine, pač pa mednje uvršča tista, neposredno izvedena iz moških oblik. Termina *feminativ* in *maskulativ* je, naslanjajoč se predvsem na zgoraj predstavljeno Toporišičevo teorijo, tako uvedel tudi Slovenski pravopis 2001 (*feminativ* kot *žensko parno poimenovanje moškemu* ter *maskulativ* kot *moško parno poimenovanje ženskemu*). V razlagalnih slovarjih se terminologija pojavi šele v drugi izdaji SSKJ, in sicer le *feminativ*, ki ga opredeljuje kot *občno ali lastno ime ženskega spola, parno moškemu, žensko poimenovanje ob ponazarjalnih zgledih beseda komisarka je feminativ od komisar; ljudski feminativi priimkov*.

V diplomskem delu obravnavani feminativi so iz moških oblik tvorjeni z dodanimi obrazilnimi morfemi, tovrstne pa Toporišič šteje za proizvod inačenjske izpeljave, in sicer je to izpeljava samostalnika iz samostalnika v pomenu *ženski par poimenovanemu moškemu*. Merilo za inačenjsko tvorbo je podal Toporišič v »tej isti moji slovnici (136): /P/ri /modifikacijskih/ izpeljankah [...] gre za izpeljavo iz jedra vsakokratne besedne zveze, s priponskim obrazilom pa se izraža prilastkovna modifikacija, npr. *majhen otok* — * *otoček*, vsi

vojaki oz. vojaki sploh → vojaščina.« V Slovenski slovnici (Toporišič 2004: 175–183) tako navede obrazilne morfeme z zgledi, kot je prikazano v Preglednici 1, k temu pa pripominja, da je ženski mocijski¹ par pri razvitejših bitjih pogosteje izražen s posebno besedo (mož – žena, oče – mati, hlapec – dekla ...). (Diakritiki so neposredno prepisani iz izvirnika.)

-a/-á	(Franca, gospa ...),	-inja/-inja	(gospodinja, kústosinja),
-ica/-ica	(prijateljica, gospodarica ...),	-ka	(garderobêrka, brúcka ...),
-ja	(župánja),	-ovka	(pekovka, Jêrasovka ...) in
-ulja	(volkúlja),	-ična	(gospodična, kraljična).

Preglednica 1: Obrazilni morfemi za tvorbo feminativov s posameznimi primeri
(Toporišič 2004: 175–183)

Besedotvornopomenska razvrstitev pa je v slovenskem jezikoslovju vendarle najmanj dvoja (Markežič 2012). Za spoznanje drugačen pogled na feminative in njihovo tvorjenost ima Ada Vidovič Muha, ki jim pripiše hierarhizacijo. Tvorjeni naj bi bili iz moške oblike, in sicer s »časovno poimenovalno zaporednostjo, pogojeno z izhodiščno vezanostjo (poklicne) dejavnosti pretežno ali celo samo na moško osebo«, saj je bil dostop do šolanja in višjih položajev v preteklosti ženskam pogosto omejen — podala je predlog drugačnega načina obravnave od tistega, ki ga je ubral Toporišič, in sicer da bi feminative lahko obravnavali »kot navadne izpeljanke iz samostalnika z besedotvornim pomenom nosilka povezave« (Vidovič Muha 1997: 70–74). Dalje Vidovič Muha (2011: 82) predstavlja v *Slovenskem skladijskem besedotvorju* besedotvorne pomene kot v pripono pretvorjene prvine pomenske podstave (propozicije) stavčne povedi, upošteva je skladijski vidik kot izhodišče besedotvornih pomenov. Inačenske (modifikacijske) izpeljanke po razporeditvi A. Vidovič Muha spadajo v skupino brez pretvorbne povezave s propozicijo oziroma pomensko podstavo povedi. Če to primerjamo s Toporišičevim (2004: 161–182) modelom za navadno izpeljavo, po A. Vidovič Muha zanjo velja, da se z besedotvornim pomenom dejanja, lastnosti in stanja pretvorbno povezuje povedje, z vršilcem dejanja, nosilcem lastnosti in opravkarjem pa prvi delovalnik, in sicer se s slednjim povezujejo še besedotvorni pomeni vršilnik, opravljalnik in nosilnik.

¹ Izraz mocija uporablja Snój v pomenu tvorbe spolskih parnih oblik, podrobneje gl. Snój (1994) – medtem ko Toporišič o mociji govori kot o spreganju, pregibanju glagola po osebi in spolu: »Število je seveda druge vrste pregibanje kot spreganje (t. i. mocija) in je težje kot spreganje po osebi ...«, podrobneje gl. Toporišič (1979).

V polemiki med avtorjema Toporišič (1990) v članku *Tretjič o besedotvorni teoriji* zavrne očitke A. Vidovič Muha, naj bi imela »Slovenska slovnica [...] med modifikacijami tudi t. i. feminative in maskulative, kar pa je vprašljivo glede na to, da se pri teh tvorjenkah obrazili jedro skladenjske podstave, v besedotvorno podstavo pa se pretvarja svojilnorodilniški prilastek: davkar-ica *- /tista, ki je (od)/ davkar [-(-j)a [...]« – in sicer z zagovorom, da je »feminative (in maskulative) pravilno uvrstil med inačenjske tvorbe, [kar] dokazujejo pravilne podstave: za davkarica je taka podstava davkar ženska ali ženski davkar – in že ni nobenih "vprašljivosti" več. Celó v primerih kot Slovenka se glede na Slovenec lahko govori o modifikaciji, le da imamo potem opraviti s t. i. izmenično izpeljavo, tj. da priponsko moško obrazilo zamenjamo z ženskim, ne pa da bi izhajali iz podstave "prebivalka Slovenije" ali iz česar že« (Toporišič 1990: 427).

Irena Stramljič Breznik (2004) se v *Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika* ob priznavanju obeh pogledov na feminative naposled opredeli za Toporišičevega. Feminative zastavi kot tvorjenke iz moškospolskih poimenovanj, v nasprotju z A. Vidovič Muha pa jim ne dodaja besedotvornega pomena, tega namreč lahko razlikujejo tudi »navadne izpeljanke, tvorjenke iz predložnih zvez in medponsko-priponske podredne zloženke« (*ibid.*: 14–38), vendarle pa razlikuje dodajalne in zamenjevalne feminative. Tjaša Markežič (2012: 132) ugotavlja, da je v SSKJ zajetih za dve petini takih feminativov, ki so nastali z dodajalnim obrazilom. Pri leksemih, kakršni so obravnavani koordinatorica/koordinatorica, organizatorica/organizatorica, imamo po Toporišiču modifikacijsko (inačenjsko) izpeljavo, pri čemer je nastala samostalniška beseda tvorjena iz samostalniške besedne zveze s pridevniškim določilom; v danih primerih gre za pridevniško določilo *ženski* (Stramljič Breznik 2004: 42). Po A. Vidovič Muha (2018: 331) gre za del skladenjske podstave, za nestavčno podredno besedno zvezo, »katere predmetno- in slovničnopomenske sestavine so pretvorljive v tvorjenko« (*ibid.*).

2.2 Podrobnejša slovnična obravnava inačenjskih izsamostalniških tvorjenk

V Slovenski slovnici Toporišič (2004: 183–187) pri tvorjenkah z obraziloma -ica in -ka prepoznava zastopanost v skupinah:

- feminativi (davkarica, pekovka),
- manjšalno (hišica, nogavička) in
- ljubkovalnomanjšalno (barabica, devička),

medtem ko se zgolj z obrazilom -ica (z različicami) pojavljajo tvorjenke v skupinah:

- stopnjevanost oz. poudarjenost (babnica),
- mladič oz. nedoraslo (telica) in
- slabšalnomanjšalno (knjižica).

Nobeno izmed teh dveh obrazil se v Slovenski slovnici ne pojavi v pomenski skupini skupno ime, po korpusni raziskavi *Distribucija priponskih obrazil -ica in -ka s poudarkom na feminativni tvorbi* Tjaše Markežič (2012) pa se tako -ica kot tudi -ka z variantami pojavljata v vseh pomenskih skupinah, v katere se uvrščata v slovnici, obenem pa izkazujejo pojavnost tudi v novih. T. Markežič (2012) v svoji razčlembi dalje še zapiše, da se tako obrazilo -(ar)ica kot -(ar)ka dodajata izglasju nosilca in opravkarja na -k (med drugimi navede par matematikarica, politikarica nasproti matematičarka, političarka). Avtorica k temu še ugotavlja, da »obrazilo -ica dobijo tvorjenke za:

- vršilca dejanja z izglasjem priponskih obrazil na -č, -lj, -p ali -r (jahačica, gostiteljica [...]) ter za
- opravkarja, kadar so v izglasju -č, -l, -n, -r ali -š (tenisačica, maršalica [...])« (*ibid.*).

Razčlemba je tako potrdila ugotovitve I. Stramljič Breznik (1994/95), da »z dodajalnim obrazilom -ica nikoli ne nastajajo feminativi k nosilcu lastnosti« (Markežič 2012: 133).

Obrazilo -ka se dalje dodaja »izglasjem:

- vršilca na -č, -d, -j, -n, -r, -t in -v (bahačka, doktorandka [...]),
- nosilca lastnosti na -č, -d, -n, -r, -š, -t (mladička, sladkosnedka, [...]) in
- opravkarja na -č, -j, -l, -n, -r, -t ([...] dninarka, zboristka)« (*ibid.*),

medtem ko se obrazilo »-(ev)ka [se] uporablja pri nosilcu in opravkarju na -č (hudičevka, ribičevka).« Zadnja kategorija je še obrazilo -(ov)ka, ki ga »dodajamo izglasjem (1) vršilca in opravkarja na -k (pekovka, sodnikovka) in izglasju (2) opravkarja na -t (organistovka)« (vse povzeto po Markežič 2012). Na drugi strani pa se obrazilo -ica dodaja »(1) vršilcu na izglasja -č, -lj, -r (dirkačica, zdraviteljica, komentatorica) in (2) opravkarju na -r in -š (anketarica, kajakašica). Priponsko obrazilo -ka dodajamo k (1) vršilcu dejanja na -r in -t (bombarderka, lobistka) in (2) opravkarju na -n, -r in -t (golmanka, bankirka in karateistka)« (*ibid.*).

3 Analiza kodificirane in rabne norme

Empirični del diplomske naloge je zaradi boljše preglednosti v grobem razdeljen na dva dela. Izbrani variantni feminativi so najprej obravnavani združeno na enem mestu po različnih uporabljenih virih, ugotovitve pa so nato zbrane še po posameznih leksemih. Za takšno razdelitev sem se odločil zaradi nazornejšega prikaza neenotnosti pri kodifikaciji izbranih leksemov v pravopisnem slovarju in nekaterih drugih jezikovnih priročnikih, primerjanih med seboj, medtem ko izsledki, zbrani po obravnavanih leksemih, omogočajo osnovno presojo upravičenosti leksikaliziranosti in hierarhizacije posameznih dvojnic v jezikovnih priročnikih.

Pri raziskavi zastopanosti feminativov na -ica in -ka sem se natančneje omejil na naslednji nabor besedotvornih dvojnic:

- *koordinatorica/koordinatorika*,
- *organizatorica/organizatorika*,
- *partnerica/partnerika*, in sicer kot feminine v pomenu poimenovanja žive (ženske osebe) ter nežive predmetnosti (države, ustanove ipd.),

ter na dvojnice:

- *realizatorica/realizatorika*,
- *redaktorica/redaktorika*,
- *spikerica/spikerika*,
- *tutorica/tutorika*,
- *poštarica/poštarika*,
- *lekarnarica/lekarnarika*, pri katerih se razlike med opozicijo žive in nežive poimenovane predmetnosti niso raziskovale, saj ne vzpostavljajo posebej značilno.

Opravljen razčlenbo zastopanosti izbranih dvojniških leksemov v akademskih jezikovnih priročnikih ter besedilnih korpusih zaradi preglednosti povzemam zbrano po posameznih primerih. Slovarski del predstavlja kodifikacijo v *Slovenskem pravopisu* VI in VII (1962 in 2001), *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* I (1970–1991) in II (2014) ter pri nekaterih primerih še v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* (2014) in *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika* (2018). Razčlenbo zastopanosti v dejanski rabi sem zamejil na štiri osrednje korpusne, in sicer na *Gigafido 2.0* (deduplicirana različica) in *Korpus akademske slovenščine* kot korpusa pretežno lektoriranih besedil ter na korpusa *Janes (družbena omrežja)* in *slWaC* kot korpusa nelektoriranih, prostorabnih besedil s slovenskega spleta.

Po opravljeni razčlembi obravnavanih leksemov v jezikovnih priročnikih in besedilnih korpusih sem izpeljal še raziskavo z anketnim vprašalnikom, ki sem ga razdelil jezikovne delavce, med katerimi so bili lektorji, prevajalci in radiotelevizijski napovedovalci. S tem delom raziskave sem želel preveriti, kako raba v pomenu bodisi ženske osebe ali pa ustanove, države ipd. vpliva na izbiro obrazila *-ica* oziroma *-ka*, saj je taka analiza iz besedilnih korpusov zaradi njihove obsežnosti (tudi po več tisoč pojavnic za posamezni primer) skorajda neizvedljiva. Vprašalnik je bil koncipiran v obliki nedokončanih povedi, pod katerimi sta bili ponujeni obliki na *-ica* in *-ka*, ki so jih respondenti izbirali na podlagi svojega jezikovnega občutka, uvodoma pa so bili naprošeni, naj vprašalnik izpolnjujejo na podlagi svojega občutka in brez uporabe jezikovnih priročnikov.

3.1 Kratek pregled zastopanosti izbranih feminativov v jezikovnih priročnikih

Pri analizi zastopanosti obravnavanih variantnih feminativov sem se osredinil na naslednje temeljne jezikovne priročnike:

- Slovar slovenskega knjižnega jezika (1970–1991) – SSKJ,
- Slovar slovenskega knjižnega jezika II (2014) – SSKJ2,
- Slovenski pravopis VI – SP 1962,
- Slovenski pravopis VII – SP 2001,
- Slovar novejšega besedja slovenskega jezika (2014) – SNB,
- Sinonimni slovar slovenskega jezika (2018).

Najprej navajam podatke za lekseme, pri katerih sem raziskoval tudi vzpostavljanje razmerja med poimenovanjem za žive in nežive osebe in predmete (ženske osebe nasproti ustanovam, državam ipd.).

3.1.1 *Koordinatorica* : *koordinatorka*

SP 2001 v geslu *koordinator* za feminativno obliko v podiztočnici navaja le obliko *koordinatorica*, ki ji prav tako kot moškemu poimenovanju pripiše kvalifikator *člov.* Preseneča ugotovitev, da v SP 1962 ni bila navedena niti moškospolska oblika, prav tako v prvi izdaji SSKJ ne. SSKJ2 ima evidentirani obliki z obema obraziloma, enako je tudi v SNB in Sinonimnem slovarju, pri čemer slednji pri obliki na *-ka* ponuja še pomensko razlago in s tem uporabniku posredno nakaže prvenstvo pred obliko na *-ica*.

3.1.2 Organizatorica : organizatorka

V nasprotju z leksemom *koordinator* je bil *organizator* že vključen v SP 1962, ki pa je kot feminativ predvideval samo obliko na *-ica*, in sicer pri geslu *realizirati*. SSKJ in SP 2001 iz oblike na *-ica* preusmerjata k obliki na *-ka*, SSKJ2 pa obratno. Sinonimni slovar navaja obe obliki in prav nasprotno kot pri dvojnicah *koordinatorica* : *-ka* nakazuje prvenstvo obrazilu *-ica*, ko le tej obliki doda tudi pomensko razlago.

3.1.3 Partnerica : partnerka

Razmerje med feminativoma *partnerica* in *partnerka* je bilo poglavitna spodbuda za začetek mojega raziskovanja problematike variantnosti feminativnih obrazil, in sicer ob ugotovitvi, da je po veljavnem pravopisu predvidena samo oblika *partnerica*. Ureditev je bila prenesena iz predhodne izdaje SP 1962. Obliko *partnerka* je v samostojnem geselskem sestavku uslovaril SSKJ, ki v ponazarjalnem gradivu pri zgledu pomenom ženske osebe (*drsal je z novo partnerico*) preusmerja k obliki *partnerko*. To je zanimivo zlasti v primerjavi z ureditvijo v SP 2001, ki je temelječ na istem gradivu kodificiral zgolj obliko *partnerica*. SSKJ2 navaja obe obliki, pri 2. pomenu *partnerice* (*ženska ali država, ustanova, ki s kom sodeluje, zlasti v gospodarstvu*) pa ima opazno razširjeno ponazarjalno gradivo v nasprotju s tistim pri obliki *partnerka*. Zanimiva je ugotovitev, da SSKJ2 navaja pomen *ženska ali država, ustanova* pri obeh variantah, v nasprotju s SSKJ, ki je rabo v pomenu pripisal le varianti *partnerica*, in to le z zgledom v ponazarjalnem gradivu. Sinonimni slovar prav tako navaja obe obliki, toda pri obliki *partnerka* navaja le sinonima, razlago in večji nabor sinonimov pa ponudi pri obliki *partnerica*, kar je v skladu s prvenstvom, ki ga nakazujeta SSKJ2 in aktualni pravopis.

3.1.4 Realizatorica : realizatorka

Feminativno obliko za poimenovanje *realizator* je predvidel šele SP 2001, saj v prejšnji izdaji ni bil uslovarjeno niti moško poimenovanje, in sicer je z aktualnim pravopisom predpisana oblika *realizatorka*. To je obenem tudi edina omemba katerekoli izmed oblik tega feminativa v temeljnih jezikovnih priročnikih, saj ga tudi SSKJ2, Slovar novejšega besedja in Sinonimni slovar ne evidentirajo.

3.1.5 Redaktorica : redaktorka

Žensko poimenovanje za *redaktorja* se znotraj geselskega sestavka *redakcija* pojavi že v SP 1962, in sicer v obliki *redaktorica*, enako ureditev prevzemajo tudi SP 2001, obe izdaji SSKJ ter Sinonimni slovar. Varianta *redaktorka* se ne pojavlja v nobenem od temeljnih jezikovnih priročnikov.

3.1.6 Spikerica : spikerka

Knjižnemu zbornemu jeziku nekoliko manj pritikajoči izraz *spiker* je predvideval že SP 1962, a je navedel samo to moškospolsko obliko. Feminativ *spikerka* je predvidel šele SSKJ, ki v zaglavju ob kvalifikatorju *tudi* ponuja še obliko *špikerka* – tovrstna ureditev je ohranjena tudi v SSKJ2, medtem ko Sinonimni slovar navaja samo obliko *spikerka*. Variante *spikerica* tako ne zasledimo v nobenem od obravnavanih jezikovnih priročnikov.

3.1.7 Tutorica : tutorka

Feminativ k samostalniku *tutor* doslej ni bil evidentiran v nobenem od obravnavanih temeljnih jezikovnih priročnikov, zato njegove variante raziskujem le v prosti rabi, izpričani v besedilnih korpusih in odgovorih v anketnem vprašalniku.

3.1.8 Poštarica : poštarica

Nekoliko raznovrstnejša je kodifikacijska ureditev pri dvojničnih variantah *poštarica* in *poštarka*. Kljub temu da sta obliki, kot izkazujejo tudi v naslednjem poglavju predstavljeni korpusni podatki, v slovenski jezikovni praksi že trajno prisotni kot enakovredni, je SP 1962 v svojem slovarskem delu predpisoval le feminativ *poštarica*. Oblika *poštarka* je evidentirana šele v aktualnem SP 2001, in sicer v podiztočnici, kjer je opremljena s kvalifikatorjem *redko* in preusmeritvijo k ležeče tiskani obliki *poštarica*. Isti kvalifikator pri *poštarki* predvideva že prva izdaja SSKJ, le da ta obliko *poštarica* označuje celo za pogovorno. Zanimivo je tudi spoznanje, da SSKJ ob enaki razlagi pomena (*poštna delavka*) pri obliki *poštarka* med zgledi v ponazarjalnim gradivu navaja *upokojena poštarica*, pri obliki *poštarica* pa *mlada poštarica*, kar izkazuje podobnost SSKJ2 pri obliki *poštarka* naposled ukinja kvalifikator *redko*, ohranja pa kvalifikator *pogovorno* pri obliki *poštarica*. Šele Sinonimni slovar slovenskega jezika dvojnici popolnoma izenači.

3.1.9 *Lekarnarica* : *lekarnarka*

SP 1962 je v geselskem sestavku *lek* ob moškospolski obliki *lekarnar* predvidel samo feminativ *lekarnarica*, šele SP 2001 pa je v podiztočnici zabeležil še varianto *lekarnarka*, zapisano na drugem mestu za obliko *lekarnarica*, h kateri tudi preusmerja. SSKJ je dvojnici sicer popolnoma izenačil, toda na prvo mesto med pomenoma s kvalifikatorjem *starinsko* postavil *lekarnarjeva žena*, šele na drugo mesto pomen *farmaceutka*, opremljen s kvalifikatorjem *redko*. Izenačitev je bila prenesena tudi v SSKJ2, le da je pri obliki *lekarnarka* ponazarjalno gradivo nekoliko obsežnejše. Sinonimni slovar pomen *lekarnarjeva žena* ohranja samo pri varianti *lekarnarica*, ki ji sploh dodaja pomenski del, medtem ko pri obliki *lekarnarka* zgolj navaja sopomenki *farmaceutka* in *lekarnarica*.

3.2 Zastopanost izbranih feminativnih dvojnic v besedilnih korpusih

Za analizo dejanske jezikovne rabe sem uporabil besedilne konkordančne korpusse, prosto dostopne na spletu. Da bi ugotovil razmerje med besedili, ki so pred objavo (vsaj v večjem obsegu) podvržena jezikovnemu pregledu, in tistimi, ki na slovenskem spletu predstavljajo prosto rabo, sem pojavnost izbranih feminativnih dvojnic raziskoval v dveh sklopih korpusov. V prvi sklop, knjižnojezikovnega, sem vključil dva najobsežnejša korpusa sodobne slovenske jezikovne rabe, deduplicirano različico *Gigafide (GF 2.0)* ter *KAS (Korpus akademske slovenščine)*. Besedilni korpus *GF 2.0* sestavlja 1,3 milijarde pojavnic iz besedil slovenskih medijev in založb iz obdobja 1990–2018, *KAS* pa 1,7 milijarde pojavnic iz 82.000 zaključnih del (diplomskih in magistrskih nalog ter doktorskih disertacij) slovenskih univerz iz obdobja 2000–2018. Drugi sklop, nelektorirana besedila iz proste rabe na spletu, predstavljata korpusa *slWaC*, sestavljen iz 895 milijonov pojavnic, in *Janes (družbena omrežja)*, ki ga kot največjega v skupini korpusov *Janes* sestavlja 252 milijonov pojavnic. Do vseh besedilnih korpusov sem od novembra 2019 do julija 2020 dostopal na spletni strani NoSketch Engine (clarin.si/noske).

Najprej navajam podatke za lekseme, pri katerih sem raziskoval tudi vzpostavljanje razmerja med poimenovanjem za žive in nežive osebe in predmete (ženske osebe nasproti ustanovam, državam ipd.).

3.2.1 Koordinatorica : koordinatorika

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>koordinatorica</i>	1382	957		53	1177
<i>koordinatorika</i>	2598	665		61	1727
	1,9× -ka	1,4× -ica		1,1× -ka	1,5× -ka

Preglednica 2: Feminativa koordinatorica in koordinatorika v besedilnih korpusih

Korpusna analiza izkazuje razmeroma neenotno razporeditev pojavnosti med korpusoma lektoriranih besedil, saj v besedilih *Gigafida 2.0* pretežnost s 65 % zastopanosti kaže v prid oblike na *-ka*, v *KAS* pa s 59 % v prid oblike na *-ica*. V korpusih proste rabe s povprečjem 56 % v rahli prednosti prevladuje oblika na *-ka*, ki predstavlja 53 % pojavnosti v korpusu *Janes (DO)* in 59 % pojavnosti v korpusu *slWaC*.

3.2.2 Organizatorica : organizatorika

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>organizatorica</i>	1119	207		24	490
<i>organizatorika</i>	3323	869		166	2321
	3,0× -ka	4,2× -ka		6,9× -ka	4,7× -ka

Preglednica 3: Feminativa organizatorica in organizatorika v besedilnih korpusih

Pri tej besedotvorni dvojici je raba v virih pretežno lektoriranih besedil in prostorabnih besedil nekoliko bolj izenačena. V vseh štirih korpusih prevladuje varianta *organizatorika*, in sicer v *Gigafidi 2.0* s 75 %, v korpusu *KAS* pa z 80 %, torej v knjižnojezikovnih besedilih oblika na *-ka* prevladuje s povprečjem 77,5 %. Korpus *Janes (DO)* izkazuje 87-%, *slWaC* pa 82-% prevlado oblike *organizatorika*, to pa dá povprečje 84,5 % v prid obrazilu *-ka*. Vsi štirje korpusi skupaj izkazujejo 81-% prevlado obrazila *-ka*.

3.2.3 Partnerica : partnerka

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>partnerica</i>	19.487	10.161		1123	8812
<i>partnerka</i>	8800	7278		1646	7653
	2,2× -ica	1,4× -ica		1,5× -ka	1,1× -ica

Preglednica 4: Feminativa partnerica in partnerka v besedilnih korpusih

Pri dvojnicah *partnerica* in *partnerka* v besedilih iz korpusov *Gigafida 2.0* in *KAS* s povprečjem 63,5 % prevladuje oblika na *-ica* (69 % v *Gigafidi 2.0* in 58 % v *KAS*), tako je tudi v neelektoriranih besedilih korpusa *slWaC*, kjer oblika *partnerica* prevladuje z 52 %, medtem ko v korpusu *Janes* s 60 % prevladuje oblika na *-ka*. Trije korpusi, v katerih prevladuje oblika *partnerica*, skupaj dajo povprečje 59,5 % v prid obrazilu *-ica*.

Feminativne dvojnice *realizatorica/realizatorka*, *redaktorica/redaktorka* in *tutorica/turorka* so v besedilnih korpusih izkazale tako majhno pojavnost pri nekaterih oblikah, da izračunavanje količniškega razmerja med posameznimi pojavitvami in njihovega povprečja ne bi bilo raziskovalno upravičeno (nekatero dvojnične oblike so v posameznih korpusih celo brez pojavitev) – v teh treh primerih torej navajam le absolutne številske podatke posameznih pojavitev.

3.2.4 Realizatorica : realizatorka, redaktorica : redaktorka, tutorica : tutorka

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>realizatorica</i>	0	0		0	1
<i>realizatorka</i>	24	10		1	4
	² <i>stat. nemer.</i>	<i>stat. nemer.</i>		<i>stat. nemer.</i>	<i>stat. nemer.</i>

Preglednica 5: Feminativa realizatorica in realizatorka v besedilnih korpusih

² Statistično nemerodajno.

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>redaktorica</i>	309	93		12	157
<i>redaktorka</i>	1	2		0	1
	<i>stat. nemer.</i>	<i>stat. nemer.</i>		<i>stat. nemer.</i>	<i>stat. nemer.</i>

Preglednica 6: Feminativa redaktorica in redaktorka v besedilnih korpusih

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>tutorica</i>	0	1		1	3
<i>tutorka</i>	28	66		6	69
	<i>stat. nemer.</i>	<i>stat. nemer.</i>		<i>stat. nemer.</i>	<i>stat. nemer.</i>

Preglednica 7: Feminativa tutorica in tutorka v besedilnih korpusih

Razen zanemarljivo malo (3 ali manj) pojavitev nasprotnih dvojničnih oblik v besedilnih korpusih prepričljivo prevladujejo variante *realizatorka*, *redaktorica* in *tutorka*.

3.2.5 Spikerica : spikerka

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>spikerica</i>	11	2		2	8
<i>spikerka</i>	29	2		23	18
	2,6× -ka	<i>stat. nemer.</i>		<i>stat. nemer.</i>	2,2× -ka

Preglednica 8: Feminativa spikerica in spikerka v besedilnih korpusih

Za primerjavo pojavnosti oblik med pretežno lektoriranimi knjižnojezikovnimi besedili in tistimi iz proste spletne rabe se bomo pri besedotvorni dvojnici *spikerica* in *spikerka* omejili na korpusa *Gigafida 2.0* in *slWaC*, saj korpusa *KAS* in *Janes (DO)* zaradi premajhnega števila pojavnic ne omogočata statistično merodajnega izračuna količnika. Oba uporabljena korpusa izkazujeta pretežnost oblike *spikerka*, in sicer ta v korpusu *GF 2.0* znaša 72,5 %, v korpusu *slWaC* pa 69 %, kar pomeni 70,8-% prevlado obrazila *-ka*.

3.2.6 Poštarica : poštarika

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>poštarica</i>	150	30		22	82
<i>poštarka</i>	88	4		24	39
	1,7× -ica	<i>stat. nemer.</i>		1,1× -ka	2,1×-ica

Preglednica 9: Feminativa poštarica in poštarika v besedilnih korpusih

Pri dvojničnem paru *poštarica* in *poštarka* se za statistično uporabne izkažejo podatki iz treh konkordančnih korpusov. Ker je pojavnost teh dveh leksemov v akademskih besedilih iz korpusa *KAS* premajhna za objektivno primerjavo, za vpogled v knjižnojezikovno prakso uporabimo korpus *Gigafida 2.0* – ta izkazuje 63-% prevlado v prid obrazilu *-ica*. Korpusa proste rabe na spletu dajeta nasprotujočo si sliko: v besedilih korpusa *Janes (DO)* z 52 % prevladuje oblika *poštarka*, medtem ko v korpusu *slWaC* z 68 % prevladuje oblika *poštarica*. Če združimo podatke iz obeh korpusov, ki dajeta prednost obliki na *-ica*, ta znaša 65,5 % pred obrazilom *-ka*.

3.2.7 Lekarnarica : lekarnarka

	<i>Gigafida 2.0</i>	<i>KAS</i>		<i>Janes (DO)</i>	<i>slWaC</i>
<i>lekarnarica</i>	74	10		30	46
<i>lekarnarka</i>	64	4		33	53
	1,2× -ica	<i>stat. nemer.</i>		1,1× -ka	1,1× -ka

Preglednica 10: Feminativa lekarnarica in lekarnarka v besedilnih korpusih

Kljub temu da pri obravnavi razmerja med tema dvema feminativoma zaradi premajhne pojavnosti ne moremo upoštevati najboljšeje izmed uporabljenih besedilnih korpusov (*KAS*), preostali trije izkazujejo zanimivo nasprotje. V pretežno lektoriranih knjižnojezikovnih besedilih iz besedilnega korpusa *Gigafida 2.0* s 53 % vseh pojavitev prevladuje priponsko obrazilo *-ica*, medtem ko so v besedilih iz proste rabe na spletu pogostejše oblike na *-ka* (in sicer te predstavljajo 52 % dvojnic v korpusu *Janes* in 53 % v korpusu *slWaC*).

3.3 Analiza anketnega vprašalnika

Analizi stanja iz jezikovnih priročnikov in besedilnih korpusov dodajam še raziskavo, izpeljano z anketnim vprašalnikom, razdeljenim med jezikovne delavce, med katerimi so bili najbolj zastopani lektorji, prevajalci in radiotelevizijski napovedovalci, z razmeroma reprezentativnim številom 57 odgovorov. Poglavitni namen tega dela analize je bila preverba, kako na izbiranje med oblikami na *-ica* in *-ka* vpliva dejstvo, ali se leksem nanaša na živo (ženske osebe) ali na neživo poimenovano predmetnost (ustanove, države ipd.), saj je tovrstna razčlemba zadetkov iz konkordančnih korpusov zaradi obsežnosti gradiva, po več tisoč pojavnic za posamezni primer, praktično nemogoča. Anketni vprašalnik je bil zastavljen v obliki nedokončanih povedi, pod njimi pa sta bili na izbiro ponujeni feminativni obliki na *-ica* in *-ka*, ki so jih respondenti izbirali na podlagi svojega jezikovnega občutka in brez uporabe jezikovnih priročnikov, k čemur so bili uvodoma tudi pozvani. Odgovori so bili pridobljeni februarja in marca 2019, ko je anketni vprašalnik tekkel na spletnem mestu www.lka.si.

Vzorec v 46 % predstavljajo lektorji, 37 % je bilo prevajalcev, med preostalimi pa so bili napovedovalci, uredniki in učitelji. 86 % respondentov so predstavljale ženske, najbolj zastopane pa so bile starostne skupine 31–40 let (26 %), 41–50 let (30 %) in 51–60 let (23 %). Pri doseženi izobrazbi je med respondenti prevladoval naziv univerzitetni diplomirani profesor slovenščine po predbolonjskem sistemu (39 %).

Najprej navajam in komentiram podatke za izbrane feminine, pri katerih sem raziskoval tudi razlikovanje med rabama za izražanje ženskega poimenovanja na eni ter ustanove, države ipd. na drugi strani, in sicer *koordinatorica* : *koordinatorika*, *organizatorica* : *organizatorika*, *partnerica* : *partnerka*, nato pa še preostale iz nabora, pri katerih je v ospredju le razmerje med pogostnostjo izbire posamezne variantne dvojnice oziroma se raba v pomenu ustanove, države ipd. ne pojavlja.

3.3.1 Izbrani feminativi z razlikovanjem med poimenovanjem osebe in države, ustanove ipd.

1	Kar zadeva delo pri projektih, je Majda res odlična _____.	
	koordinatorica	21 %
	koordinatorka	79 %
	Irska je bila tudi lani zanesljiva _____.	
	koordinatorica	74 %
	koordinatorka	26 %

Preglednica 11: Razmerje med poimenovanjem osebe in države pri besedotvorni dvojici koordinatorica : koordinatorka

2	Andreja tudi pri tem dogodku ostaja _____.	
	organizatorica	54 %
	organizatorka	46 %
	Strojna fakulteta bo tudi letos ustanova _____.	
	organizatorica	58 %
	organizatorka	42 %

Preglednica 12: Razmerje med poimenovanjem osebe in ustanove pri besedotvorni dvojici organizatorica : organizatorka

3	Nasilnega 40-letnika je priglasila njegova _____.	
	partnerica	42 %
	partnerka	58 %
	Resorji so razdeljeni med tri največje koalicijske _____.	
	partnerice	75 %
	partnerke	25 %

Preglednica 13: Razmerje med poimenovanjem osebe in politične stranke pri besedotvorni dvojici partnerica : partnerka

V nasprotju s predvidevanjem, izraženim v hipotezi 3, da se med feminativi na *-ica* in *-ka* namreč vzpostavlja razlikovanje med poimenovanjem za žensko osebo na eni in za ustanovo, državo ipd. na drugi strani, se je izmed zgornjih treh primerov, pri katerih sem navedeno razmerje raziskoval, to izkazalo le pri dveh, in sicer pri dvojicah *koordinatorica* : *koordinatorka* ter *partnerica* : *partnerka*. Pri teh dveh primerih je razvidno, da se obrazilo *-ica* izrazito pogosteje rabi pri izražanju desnega samostalniškega prilastka (država, ustanova *koordinatorica*, *partnerica*), kot je bilo pričakovano in deloma evidentno tudi iz ureditev, ki jih predvidevajo jezikovni priročniki. Tako je pri primeru *koordinatorica* : *koordinatorka* za žensko osebo (osebek *Majda*) 79 % odgovorov odpadlo na obliko z obrazilom *-ka*, pri imenu države (osebek *Irska*) pa 74 % na obliko z obrazilom *-ica*. Enako je bilo razmerje pri variantah *partnerica* : *partnerka*, pri čemer je pri poimenovanju za žensko osebo (osebek je bil preko glagolske oblike razviden iz vršilca dejanja) 58 % odgovorov pripadlo obliki *partnerka*, pri neživi (predmet *koalicijske ...*) pa 75 % na obliko *partnerice*. Pri besedotvorni dvojici *organizatorica* : *organizatorka* pa se je pri obeh raziskovalnih vprašanjih iz anketnega vprašalnika, tako pri poimenovanju za žensko osebo kot ustanovo, državo ipd., izkazalo, da so respondenti pogosteje izbrali obliko z obrazilom *-ica*, in sicer pri ženski osebi (osebek *Andreja*) v 54 %, pri ustanovi (osebek *Strojna fakulteta*) pa v 58 %.

3.3.2 Izbrani feminativi z rabo zgolj v pomenu poimenovanja ženske osebe

1	Ana je postala naša nova _____ .	
	realizatorica	7 %
	realizatorka	93 %

Preglednica 14: Razmerje med feminativoma realizatorica in realizatorka (le raba v pomenu poimenovanja ženske osebe)

2	O kolegovem uspehu ni dvomila niti naša _____ .	
	redaktorica	84 %
	redaktorka	12 %
		(Za 4 % odgovorov je bilo neveljavnih.)

Preglednica 15: Razmerje med feminativoma redaktorica in redaktorka (le raba v pomenu poimenovanja ženske osebe)

3	Pri študiju mi je veliko pomagala tudi prizadevna _____.	
	tutorica	9 %
	tutorka	89 %
		(Za 2 % odgovorov je bilo neveljavnih.)

Preglednica 16: Razmerje med feminativoma tutorica in tutorka (le raba v pomenu poimenovanja ženske osebe)

4	Pri izgovarjavah je Patricija naša najdoslednejša _____.	
	spikerica	12 %
	spikerka	88 %

Preglednica 17: Razmerje med feminativoma spikerica in spikerka (le raba v pomenu poimenovanja ženske osebe)

5	Jana je v podjetju najprej delala kot _____.	
	poštarica	49 %
	poštarka	51 %

Preglednica 18: Razmerje med feminativoma poštarica in poštarka (le raba v pomenu poimenovanja ženske osebe)

6	Moje nekdanje dekle je že vse življenje _____.	
	lekarnarica	38 %
	lekarnarka	60 %
		(Za 2 % odgovorov je bilo neveljavnih.)

Preglednica 19: Razmerje med feminativoma lekarnarica in lekarnarka (le raba v pomenu poimenovanja ženske osebe)

Da se pri tvorbi feminativov za poimenovanje ženske osebe obrazilo *-ka* rabi pogosteje od obrazila *-ica*, se je izkazalo pri petih zgoraj obravnavanih leksemih od skupno šestih – tako so se oblike *lekarnarka*, *poštarka*, *spikerka*, *tutorka* in *realizatorka* rabile povprečno v deležu 76 % glede na dvojnične oblike z obrazilom *-ka*. Oblika na *-ica* se je za prevladujočo izkazala le pri leksemu *redaktorica*, ki je pred svojim parom z obrazilom *-ka* med odgovori prevladoval s 84 % udeležbo. Tudi s tem se je torej z veliko pretežnostjo potrdila hipoteza 3, medtem ko lahko hipotezi 1 in 2 ob vseh ugotovitvah potrdim le delno.

4 Sklepna sinteza ugotovitev

Za večjo preglednost nad zbranimi ugotovitvami naj té za konec predstavim še strnjeno po obravnavanih leksemih. Ta pregled zbranih preliminarnih podatkov obenem namenjam tudi osnovni presoji upravičenosti leksikaliziranosti in hierarhizacije posameznih dvojnic v temeljnih kodifikacijskih priročnikih.

Koordinatorica/koordinatorika: SP 2001 za feminativno obliko h *koordinatorju* v podiztočnici navaja le obliko *koordinatorica*. Ta varianta se je izmed korpusov za prevladujočo izkazala le v *Korpusu akademske slovenščine*, v vseh treh preostalih obravnavanih korpusih (*Gigafida 2.0*, *Janes (DO)* in *slWaC*) pa je prevladovala oblika *koordinatorika*, zato bi v slovarski del Slovenskega pravopisa kazalo uvrstiti tudi to varianto. Prav tako bi v prihodnjem splošnorazlagalnem slovarju veljalo nakazati razliko med rabo v pomenu za žensko osebo na eni ter za ustanovo, državo ipd. na drugi strani; analiza vprašalnika je namreč pokazala, da se oblika *koordinatorika* pogosteje rabi za poimenovanje ženske osebe, oblika *koordinatorica* pa kot desni imenovalniški prilastek ob samostalnikih ustanova, država (*koordinatorica*) ipd.

Organizatorica/organizatorika: SP 2001 iz oblike na *-ica* preusmerja k obliki na *-ka*, SSKJ2 pa obratno. Korpusna analiza je v vseh uporabljenih virih izkazala pretežnost oblike *organizatorika*, medtem ko se je v anketnem vprašalniku oblika *organizatorica* izkazala za prevladujočo tako pri poimenovanju ženske osebe kot tudi ustanove, države ipd. Ne glede na navzkrižnost izkazane jezikovne rabe med korpusnimi besedili in vprašalnikom bi v splošnorazlagalni slovar in slovarski del Slovenskega pravopisa kazalo kot enakovredni uvrstiti obe pojavnosti obliki.

Partnerica/partnerika: SP 2001 pri geslu *partner* v podiztočnici navaja le feminativ *partnerica*. Korpusa pretežno lektoriranih besedil, *Gigafida 2.0* in *KAS*, prevlado oblike *partnerica* nad *partnerika* potrjujeta, enako tudi korpus besedil iz proste spletne rabe *slWaC*, le v korpusu *Janes (DO)* se je za pretežno izkazala oblika *partnerika*. Pri analizi vprašalnika se je oblika *partnerica* izkazala za prevladujočo le v pomenu ustanove, države ipd., kar bi v slovarju prav tako veljalo nakazati, obenem pa obe obliki uvrstiti tudi v pravopisni slovar.

Realizatorica/realizatorka: SP 2001 je prvi izmed temeljnih jezikovnih priročnikov, ki je sploh uslovaril leksem *realizator*, ob njem pa le feminativ *realizatorka*. Kljub statistični nezanesljivosti zaradi majhne pojavnosti v besedilnih korpusih vsi uporabljeni viri nakazujejo pretežnost te oblike pred varianto *realizatorica*, ta jezikovni občutek pa se je izkazal tudi pri odgovorih na vprašalnik, zato sklepam, da pri tej dvojici ni potrebe po leksikalizaciji v jezikovni praksi tako rekoč neizpričanega feminativa *realizatorica*.

Redaktorica/redaktorka: V nasprotju s feminativom *realizatorka* se oblika *redaktorka* ne pojavlja v nobenem izmed obravnavanih temeljnih jezikovnih priročnikov. Tudi v analiziranih besedilnih korpusih ima ta oblika skorajda nično pojavnost, nekoliko večja se je izkazala le pri odgovorih jezikovnih delavcev v vprašalniku. Oblika *redaktorka* v zavesti jezikovne skupnosti tako rekoč ne živi, zato tudi ni potrebe za uvrščanje tega feminativa v jezikovne priročnike ob že kodificirano obliko *redaktorica*.

Tutorica/tutorka: Feminativ k moškospolski obliki *tutor* ni bil evidentiran še v nobenem od obravnavanih temeljnih jezikovnih priročnikov. Stanje v vseh analiziranih jezikovnih korpusih izkazuje izrazito pretežnost oblike *tutorka*, enako je pokazala tudi analiza vprašalnika. Sklepam, da je uvrstitev feminativa *tutorka* pri prihodnji prenovi splošnorazlagalnega in pravopisnega slovarja neobhodna, že zaradi dejstva, da se oblika *tutor* v sodobnem jeziku ne more (nezaznamovano) enakovredno nanašati na oba slovnična spola.

Spikerica/spikerka: SP 2001 v podiztočnici pri geslu *spiker* navaja le feminativno varianto *spikerka*, enako tudi SSKJ2, v katerem je kot manj knjižna navedena tudi oblika *špiker* oziroma *špikerka*, medtem ko oblike *spikerica* ne prepozna noben izmed obravnavanih temeljnih jezikovnih priročnikov. To upravičuje tudi jezikovna raba, izkazana v besedilnih korpusih *Gigafida 2.0* ter *slWaC*, ob njiju pa tudi analiza anketnega vprašalnika, med odgovori katerega se je oblika *spikerica* pojavila v minimalnem obsegu. Iz tega sklepam, da sprememba kodifikacije v jezikovnih priročnikih ni potrebna.

Poštarica/poštarka: SP 2001 je ob obliki *poštarica* naposled evidentiral tudi obliko *poštarka*, ki je prejšnja izdaja pravopisa ni predvidevala, SSKJ2 pa ukinil kvalifikator *redko*, ki s katerim je bila varianta označena v preteklosti. Oblika *poštarica* se je za nekoliko pogostejšo izkazala tako v *Gigafidi 2.0* kot v korpusih *KAS* in *slWaC*, medtem ko korpus *Janes (DO)* in analiza anketnega vprašalnika izkazujeta enakomerno pojavnost obeh variant. Feminativa

poštarica in *poštarka* bi torej tudi v kodifikacijskih priročnikih kazalo izenačiti, kot to za zdaj nakazuje le sinonimni slovar.

Lekarnarica/lekarnarka: SP 2001 je ob obliki *lekarnarica*, ki jo je kot edino predvidevala njegova prejšnja izdaja, skladno s SSKJ, temelječim na istem gradivu, evidentiral še obliko *lekarnarka*, od katere pa preusmerja k prvonavedeni obliki *lekarnarica*. Da slednja varianta v prosti rabi prevladuje, sta pokazala tako korpusa nelektoriranih prostorabnih besedil *Janes (DO)* in *slWaC* kot tudi izsledki vprašalnika, medtem ko se je v korpusih *Gigafida 2.0* in *KAS* za prevladujočo obliko izkazal feminativ *lekarnarica*. Glede na popolno izenačitev oblik, ki jo predvidevata SSKJ2 in sinonimni slovar, sklepam, da bi veljalo enako ureditev prenesti tudi v slovarski del Slovenskega pravopisa.

Povzetek

V diplomskem delu sem proučeval problematiko neenotne normativne ureditve in z njo povezane raznovrstne rabe obrazil *-ica* in *-ka* za tvorbo ženskih poimenovanj. Pri tem je v raziskavo zajeta ureditev v zadnjih dveh izdajah Slovenskega pravopisa (1962 in 2001) ter Slovarjih slovenskega knjižnega jezika I in II, pri nekaterih primerih tudi v Slovarju novejšega besedja in Sinonimnem slovarju slovenskega jezika. Neenotnost izkazujejo jezikovni priročniki tako v primerjalni sopostavitvi kot tudi med geselskimi sestavki znotraj posameznega priročnika. Medtem ko so feminativi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika večidel izraženi v obliki samostojnih geselskih sestavkov, so v Slovenskem pravopisu zapisani le kot podiztočnice pripadajočim moškim parnim poimenovanjem. Ureditev v priročnikih se v prispevku primerja s sodobno jezikovno rabo, izpričano v konkordančnih korpusih s poudarkom na pojavitvah v korpusih *Gigafida* in *Korpus akademske slovenščine* ter *Janes* in *slWaC*. Raziskava je osredinjena zlasti na lekseme *redaktorica/-ka*, *partnerica/-ka*, *organizatorica/-ka* in *koordinatorica/-ka*, saj se pri teh raziskuje tudi razlika med rabo v pomenu konkretnega poimenovanja za žensko osebo ter abstraktnejše predmetnosti kakor države ali organizacije. Primerjava je podkrepljena tudi z rezultati anketnega vprašalnika, ki so ga izpolnili jezikovni delavci, med njimi lektorji, prevajalci, radijski napovedovalci in učitelji. Izsledki vseh virov jezikovne rabe nakazujejo nagnjenost k razlikovanju med feminativnima obraziloma *-ica*, pogosteje rabljenim za poimenovanje ustanove, države ipd., in *-ka*, s katerim je v rabi pogosteje tvorjeno žensko parno poimenovanje.

Summary

In this thesis I have discussed the problem of a disperse normative regulation and the related use of different suffixes for the formation of female nouns, *-ica* and *-ka*, covering the arrangement in the last two editions of the orthography manual *Slovenski pravopis* (1962 and 2001) and dictionaries *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1st and 2nd edition), partly in the Dictionary of Modern Terminology and Synonym Dictionary as well. Those language manuals, both compared among themselves and regarding the arrangement of individual lexemes within each manual, reveal great disparity. While the feminatives in the dictionary *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2nd edition) are mostly expressed in the form of independent lemmas, in the orthography manual *Slovenski pravopis* (latest edition) they are written only as subordinate to the corresponding masculine pair names. The thesis compares the manuals' arrangement with modern linguistic use as evidenced in the concordance corpora *Gigafida* and *Nova beseda* alongside with *Janes* and *sIWaC*. The research focuses specifically on the lexemes *realizatorica/-ka*, *redaktorica/-ka*, *partnerica/-ka*, *organizatorica/-ka* and *koordinatorica/-ka* — the three later examples are also explored through the question of differences between using a specific denomination for either a female person or an abstract subject such as countries or organizations. The comparison is also supported by the results of a questionnaire conducted among language workers (proofreaders, translators, radio announcers, and teachers). The findings of all sources of language use indicate a tendency to distinguish between feminine suffixes *-ica*, more commonly used for naming inanimate objects, and *-ka*, which more frequently forms a feminine pair name.

Literatura

Babić, Stjepan, 1991: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Bajec, Anton, 1950: *Besedotvorje slovenskega jezika I: Izpeljava samostalnikov*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Corić, Božo, 1982: *Mocioni sufiksi u srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološka fakulteta Univerze v Beogradu.

Jež, Marija, 1997: *Feminativi na Pohorju*. *Jezikoslovni zapiski* 3.1: 113–125.

Markežič, Tjaša, 2012: *Distribucija priponskih obrazil -ica in -ka s poudarkom na feminativni tvorbi*. *Jezikoslovni zapiski* 18.1. Ur. P. Weiss. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2012. Str. 127–142.

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-C8HATOM2>.

Pribožič, Katarina, 2018. *Tvorjenje poimenovanj za ženske osebe in njihova raba*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Diplomsko delo.

Snoj, Marko, 1994. *Naglaševanje praslovanskih -y/-bv- osnov ženskega spola*. *Slavistična revija*, letnik 42, številka 4, str. 491–528.

Toporišič, Jože, 1979. *Nekaj o osebnih zaimkih*. *Jezik in slovstvo*, letnik 24, številka 7, str. 230–231.

Toporišič, Jože, 1990: *Tretjič o besedotvorni teoriji*. *Slavistična revija* 38.4: 421–440.

Stramljič Breznik, Irena, 1994/95: *Specializiranost obrazil za izpeljanke s pomenom vršilca dejanja, nosilca lastnosti ali stanja in opravkarja*. *Jezik in slovstvo* 40.8: 285–291.

Stramljič Breznik, Irena, 2010: Tvorjenke slovenskega jezika med slovarjem in besedilom.

Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.

Toporišič, Jože, 2004: Slovenska slovnica. Maribor: Obzorja. (Drugi natis izdaje iz leta 2000.)

Vidovič Muha, Ada, 1997: Prvine družbene prepoznavnosti ženske prek poimenovalne tipologije njenih dejavnosti, lastnosti. V: *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture: zbornik predavanj* 33. Ur. A. Derganc. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. Str. 69–79.

Vidovič Muha, Ada, 2011: *Slovensko skladijsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete (Razprave FF).

Viri

Gigafida 2.0. Center za jezikovne vire in tehnologije. URL: <https://www.cjvt.si/gigafida/>.

Janes, družbena omrežja. No Sketch Engine Clarin. URL:
https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=janes&struct_attr_stats=1

KAS, Korpus akademske slovenščine. No Sketch Engine Clarin. URL:
https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=kas&struct_attr_stats=1.

Sinonimni slovar slovenskega jezika 2018. URL: <https://fran.si/208/sinonimni-slovar>.

Slovar novejšega besedja slovenskega jezika 2014. URL:
<https://fran.si/131/snb-slovar-novejsega-besedja>

Slovar slovenskega knjižnega jezika 1970–1994. Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Slovar slovenskega knjižnega jezika 2014. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Slovenski pravopis 1962. Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Slovenski pravopis 2001. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. URL:
<https://fran.si/134/slovenski-pravopis>.

slWaC, korpus slovenskega spleta. No Sketch Engine Clarin. URL:
https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=slwac&struct_attr_stats=1

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, september 2020

Uroš Ferrari Stojanović
(lastnoročni podpis)